

DIE VERBAND TUSSEN ETIESE ORIËNTASIE EN DIE BEOORDELING VAN WENSLIKHEID VAN OUDIO VISUELE EROTIEK EN SENSUUR : 'N EMPIRIESE ONDERSOEK

Drs. A van Deventer &
H J Breytenbach

ABSTRACT

It seems that distinct differences of opinion regarding the desirability of the portrayal of eroticism in films and the application of censorship are evident in the South African society. This empirical study has attempted to identify amongst young adults the role that their ethical orientation plays in evaluating film eroticism and censorship. For this purpose four ethical orientations (the Individualistically, Transcendentalistically, Relativistically and Altruistically orientated groups) were identified. Research was conducted at four universities in which 418 respondents participated. The most important findings were that respondents supporting the Transcendentalistic ethical orientation differed significantly from the other in displaying a more negative attitude towards film eroticism and a more positive view of censorship. It was concluded that researchers should thoroughly take cognisance of the role that respondents' ethical

Dr. André van Deventer (navorsing tydens sy doktorsproefskrif aan die UOVS, 1995) en Dr. H J Breytenbach, Senior Lektor, Departement Kommunikasie, UOVS.

orientation could play in any study concerned with the evaluation of potentially controversial mass media phenomena.

INLEIDING

Dit blyk dat opvallende verskille in die beoordeling van die wenslikheid (al dan nie) van erotiese oudiovisuele beelding en die toepassing van sensuur (as 'n

manifestasie van die hekwagterfunksie - Cassata & Asante, 1979: 74) in die Suid-Arikaanse samelewing voorkom (vlk. bv. Die Algemene Kerkbode, 12 Mei 1995:1). 'n Verskeidenheid veranderlikes wat 'n beduidende rol in ontvangers se ingesteldheid teenoor oudiovisuele erotiek speel, is alreeds by wyse van empiriese navorsing geïdentifiseer (vlk. bv. Van Deventer, 1988 & 1989). Tog blyk dit dat die rol van 'n persoonlike etiese oriëntasie in ontvangers se beoordeling van die wenslikheid van oudiovisuele erotiek en sensuur nog geensins aan empiriese navorsing onderwerp is nie.

beklemtoning) is eweneens van oordeel dat die kritiese vrae na etiese beginsels en norme; die kwessie van die persoonlike regte en vryheid van die individu; asook die plek en rol van menslike seksualiteit in die handhawing en stabilisering van die gemeenskap en status quo, nie anders kan as om sterk in kontras geplaas te word in enige bespreking met erotiek en sensuur as tema nie. In hierdie studie gaan gepoog word om vas te stel of hierdie teoretiese aannames oor die verband tussen etiese oriëntasie en die beoordeling van oudiovisuele erotiek en sensuur deur empiriese bevindinge gerugsteun kan word.

DIE MOONTLIKHEID VAN 'n VERBAND TUSSEN ETIESE ORIËNTASIE EN DIE BEOORDELING VAN OUDIOVISUELE EROTIK EN SENSUUR

DIE IDENTIFISERING VAN ALGEMENE ETIESE ORIËNTASIES

'n Oorsig oor die relevante literatuur toon aan dat verskeie outeurs die mening huldig dat 'n wesenlike verband tussen etiese oriëntasie en die beoordeling van die wenslikheid van oudiovisuele erotiek en sensuur bestaan. In hierdie verband merk byvoorbeeld Bruwer (1985: 3) op: "... (die).. regstreekse visuele waarneming van die naakte menslike liggaam - veral ... in rolprente - is een van die kragtigste en diepste seksuele prikkels. Juis daarom lok visuele afbeeldings van naaktheid of seksdade by moreel sensitiewe mense van die heftigste en onmiddellikste reaksies uit" (eie beklemtoning).

'n Etiese oriëntasie kan omskryf word as "a system of principles, a morality or code of conduct. It is the values and rules of life recognized by an individual, group, or culture seeking guidelines to human conduct and what is good or bad, right or wrong" (Fink, 1988: 5). Daar word veronderstel dat elke mens, bewustelik of onbewustelik, oor so 'n etiese oriëntasie beskik wat tydens die maak van positiewe of negatiewe waardeoordele oor oudiovisuele erotiek en sensuur, geoperasionaliseer word.

Ten einde etiese oriëntasie vir empiriese navorsing toeganklik te maak, was dit noodsaaklik dat die verskeidenheid van oriëntasies binne die etiese spektrum op so 'n wyse gesistematiseer en gekategoriseer moet word, dat re-

Malamuth & Billings (1984: 117 - eie

spondente (wat nie noodwendig oor uitgebreide teoretiese kennis oor etiek as sulks beskik nie) in staat gestel kan word om hul eie besondere oriëntasie in breë trekke te kan herken en te onderskryf. 'n Te fyn onderskeid tussen verskillende esoteriese vertakkinge en onderstrominge in die etiek sou tot onpraktiese fragmentasie en verwarring by respondente aanleiding gegee het.

In die lig hiervan, is op die volgende sistematiseringswyse besluit: Sidgewick (1962) is van mening dat die meeste etiese oriëntasies tussen die twee teenpole van "self" en "ander" voorkom. Met hierdie indeling in gedagte, is algemeen op die etiese kontinuum onderskei tussen twee teenoorstaande pole wat die "Individualistiese" en "Altruïstiese" etiese oriëntasies genoem kan word. Tussen hierdie twee pole is ook ruimte gemaak vir dit wat as die "Relativistiese" oriëntasie (vanweë die gewildheid daarvan - Smit, 1985: 6) bestempel kan word, asook nog 'n oriëntasie wat as die "Transendentalistiese" oriëntasie (vanweë die getalsterkte van individue wat 'n verband tussen godsdien en etiek plaas - Titus & Keeton, 1976: 509) bekend kan staan. Vervolgens word elke oriëntasie kortliks ter verduideliking omskryf ('n meer uitgebreide bespreking kan by Van Deventer, 1994 aangetref word).

Die Individualistiese etiese oriëntasie

Bovermelde oriëntasie sentreer om die verwesenliking van die individuele self in die sin van: "Whatever I decide to be

right, is right" (Heller, 1988: 110). Hierdie etiese oriëntasie is in wese teleologies van aard, aangesien daar klem op die konsekwensies of gevolge van 'n daad of verskynsel gelê word. Binne die konteks van die Individualistiese oriëntasie sal 'n daad of verskynsel negatief beoordeel word indien dit nie die imperatief tot "selfrealisering" (Snell, 1988: 233) of "selfoutorisering" (Heller, 1988: 110) dien nie. Daar word gereken dat filosofiese vertakkinge soos die Ek-sistensialisme, Nihilisme en Hedonisme die Individualistiese etiese oriëntasie kan saamstel.

Die Transendentalistiese etiese oriëntasie

By hierdie etiese oriëntasie vind die etiek sy grondslag in beginsels en norme wat buite die waameembare werklikheid lê, en wel naamlik in 'n metafisiese openbaring van die Wil van 'n Opperwese of God (vgl. Trainer, 1991: 114). Die Transendentalistiese etiese oriëntasie kan meestal as deontologies van aard beskryf word omdat godsdienstige verpligtinge voorop gestel word by die bepaling of 'n handeling of saak eties aanvaarbaar is. Die klem val dus hier op wat Kainz (1988:40) "pligsetiek" noem. Godsdienste soos die Christendom, Islam, Hindoeïsme, ensovoorts, kan byvoorbeeld die Transendentalistiese etiese oriëntasie saamstel.

Die Relativistiese etiese oriëntasie

Die Relativistiese etiese oriëntasie

gaan van die veronderstelling uit dat alles - ook etiek - aan konstante verandering onderwerp is. Gevolglik word die moontlikheid van absolute en algemeen geldende etiese beginsels en norme ontken (vlk. Smit, 1985: 6 en Kainz, 1988: 24). Alle waardesisteme is ook ewe geldig (Merrill, 1974: 176). Day (1991: 52) vat die sentrale uitgangspunt van hierdie etiese oriëntasie soos volg saam: "Relativists have the attitude that: I'll determine what's wrong for me, and you can decide what's wrong for you".

Hierdie Klassieke Relativistiese uitgangspunt word ook aangevul deur die voorveronderstellings van die Situasië-etiek wat die slaafse navolging van gedragsreëls verwerp, aangesien situasionele of kontekstuele veranderlikes aan die etiek dikteer. Elke geval waar etiek ter sprake kom, is volgens hierdie standpunt uniek, en elke situasie of konteks vra om 'n ander hantering van 'n etiese dilemma (Snare, 1992: 141).

Wat die teleologiese/deontologiese onderskeid in die Relativistiese oriëntasie betref, kan beide afwisselend van mekaar aangewend word afhange van die persoonlike oriëntasie van die beoordelaar, of die besondere situasie of konteks waarbinne geoordeel moet word. Konsepte van die Pragmatisme, Personalisme, Positivisme en Rasionalisme staan ook sentraal in die Relativistiese etiek.

Die Altruïstiese etiese oriëntasie

Hierdie etiese oriëntasie, met sy klem

op menslike welvaart en medemenslike billikheid, is volgens Trainer (1991: 74) sterk humanisties ingeklee. Genoemde outeur is ook van mening dat "concern for the welfare of other" binne hierdie benadering positiewe beklemtoning geniet. Nadruk word op selfrealisering gelê, maar dan op die ontwikkeling van die mens as sosiale wese se vermoë onder die eise van rasionaliteit en respek vir die medemens (Titus & Keeton, 1976: 197-198).

In aansluiting by die konsep van "sosiale nut" van die Utilitarisme, wat as deel van hierdie Altruïstiese oriëntasie beskou kan word, merk Merrill (1974:168) op: "This social ethic holds ... that every person should seek the good of his group, community, nation, world as a whole." Die beginsel van "die grootste geluk vir die grootste aantal mense", soos dit by die Eudaimonisme voorkom, is hier ook relevant (vlk. Kainz, 1988: 1-2).

Wat die teleologiese/deontologiese onderskeid by die Altruïstiese oriëntasie betref, is daar van beide sprake. Teleologiese trekke kom voor in die uitgangspunt dat 'n handeling eties aanvaarbaar is as dit byvoorbeeld oor sosiale nut beskik. 'n Deontologiese strekking is weer ook waarneembaar as die Kategoriese Imperatief van "doen aan ander soos jy aan jouself gedoen wil hê", as plig binne die gemeenskap verhef word.

OPERASIONALISERING VAN DIE VIER ALGEMENE ETIESE ORIËNTASIES IN EMPIRIESE

NAVORSING

Dit moet beklemtoon word dat hierdie vier algemene etiese oriëntasies tot 'n mate op 'n veralgemening berus, aangesien hierdie breë kategorisering eerder op die ooreenkomste as verskille tussen die onderskeie etiese onderstrominge wat elke oriëntasie saamstel, berus. Tog word geoordeel dat sodanige veralgemening onvermydelik is indien etiese beoordeling vir empiriese ondersoek toeganklik gemaak wil word.

Verder moet dit ook vermeld word dat die genoemde vier oriëntasies in wese ideëelvorme is en waarskynlik nie in hul "suiwer" vorm in die praktyk voorkom nie. Die rede hiervoor is dat die individuele mens se persoonlike etiese oriëntasie gewoonlik 'n unieke kombinasie van die uitgangspunte van meer as een ideëelvorm (selfs kontrasterende vorme) is. Tog word gereken dat die hoofmomente van 'n individu se etiese oriëntasie wel onder een van hierdie vier oriëntasies tuisgebring sal kan word. In hierdie studie is gepoog om 'n verband te identifiseer tussen hierdie etiese oriëntasies en bepaalde positiewe of negatiewe waardeoordele oor audiovisuele erotiek en sensuur.

NAVORSINGSONTWERP

Navorsingsdoelwitte

Sekondêre doelwitte

Die volgende sekondêre doelwitte is gestel ten einde ondersoek in te stel na:

- die omvang van steun vir die onderskeie etiese oriëntasies;
- die rol van geslagdifferensiasie in die samestelling van die onderskeie etiese oriëntasies;
- die rol van taaldifferensiasie in die samestelling van die onderskeie etiese oriëntasies;
- die bepaling van 'n rangorde van sensuurvoorkeure oor die algemeen;
- die verskille tussen etiese oriëntasies se beoordeling van die effek van erotiese beelding in die massamedia.

Primêre doelwitte

Dit is as primêre doelwitte onderskei dat verskille in respondering tussen die vier etiese oriëntasies ten opsigte van die volgende geïdentifiseer wil word:

- die algemene beoordeling van die wenslikheid van nie-pomografiese oudiovisuele erotiek; en
- die algemene beoordeling van die wenslikheid van sensuur.

'n Debat oor die aard van pomografie het buite die parameters van hierdie studie geval. Gevolglik word nie-pomografiese oudiovisuele erotiek bloot omskryf as seksuele beelding wat volgens die huidige Wet op Publikasies (1974) nie as "ongewens" beskou word nie en na die uitreik van 'n sertifikaat van goedkeuring wettiglik op die konvensionele rolprentkringloop en in videoverhuringondernemings beskikbaar is. Hierdie omskrywing is ook aan die respondente in die studie voorgehou.

Vraelyskonstruksie

Daar is van 'n anonieme, tweetalige (Afrikaanse/Engels) en selfgeadministreerde vraelys gebruik gemaak. Afgesien van vrae wat ondersoek ingestel het na geslag en moedertaal, is daar ook by 'n spesifieke vraag die vernaamste uitgangspunte van die Individualistiese, Transendentalistiese, Relativistiese en Altruïstiese oriëntasies (soos reeds vervat in onderafdeling 4) uiteengesit. Respondente moes dan aandui met watter oriëntasie hulle die meeste identifiseer.

vyfpunt Lickertskaal moes beoordeel. Die responsmoontlikhede het hier ook tussen "Stem saam / Stem beslis nie saam nie" gevarieer. Die formulering van hierdie stellings was in 'n mate arbitrêr, aangesien dit op die subjektiewe interpretasie van die navorsers berus het. Tog is gereken dat hierdie stellings rakende die effek van oudiovisuele erotiek ten minste aspekte van die sentrale gedagtegang binne elk van die betrokke massamediateorieë vervat het.

Streekproeftrekking

Daar is 'n beskikbaarheidsteekproef by 2 Afrikaanse en 2 Engelse universiteite getrek. Een Afrikaanse en 1 Engelse universiteit was in stedelike sentra geleë, terwyl die oorblywende twee in meer plattelandse omgewings gelokaliseer was. 'n Totaal van 418 respondente het aan die navorsing deelgeneem. Die gemiddelde ouderdom was 21 jaar. Wat proporsionele deelname betref, was daar nie beduidende verskille tussen die aantal respondente wat elk van die 4 universitêre groeperinge verteenwoordig het nie.

Underskrywing van 'n Psigologiese perspektief op empiriese kommunikasienavorsing

In teenstelling met die suiwer behavioristiese stimulus-responsparadigma, word dit in hierdie studie vanuit 'n Psigologiese perspektief op empiriese kommunikasienavorsing (v.l. Fisher, 1978) beklemtoon dat etiese oriëntasie nie as 'n "determinant" in beoordelaars se respondering gesien moet word nie.

Vanuit die Psigologiese perspektief, met sy nadruk op die ontvanger se outonomie as intelligente individu, moet die respondente se beoordelingsresponse gevolglik nie deterministies verklaar word asof dit deur elk se etiese oriëntasie “veroorzaak” is nie. Etiese oriëntasie moet eerder beskou word as een van 'n onbepaalbare hoeveelheid konseptuele filters binne 'n multidimensionele psigologiese verwysingsraamwerk wat tydens beoordeling by die beoordelaar geoperasionaliseer word. Die klem is hier eerder op responsantisipering as direkte oorsaaklikheid. Gevolglik kan daar vanuit hierdie benadering hoogstens van 'n moontlike verband tussen etiese oriëntasie en die beoordeling van audiovisuele erotiek en sensuur gepraat word.

BEVINDINGE

Sekondêre doelwitte

Omvang van steun vir elk van die vier etiese oriëntasies

Die omvang van steun wat elk van die vier etiese oriëntasies onder die respondente geniet het, het soos volg daaruit gesien: Relativistiese oriëntasie (33,3%), Transendentalistiese oriëntasie (27,5%), Altruïstiese oriëntasie (21,3%) en die Individualistiese oriëntasie (17,9%). Slegs een van die 115 respondente wat die Transendentalistiese oriëntasie saamgestel het, het sy religieuse oriëntasie aan Hindoeïsme toegeskryf en nie aan die Christelike religie nie.

Die rol van die geslagdifferensiasie in die samestelling van die vier etiese oriëntasies

Mans het 48,6% van die respondente-groep gevorm en dames 51,4%. Die geslagsamestelling van die vier etiese oriëntasies kan soos volg getabelleer word (kyk Tabel 1).

Uit Tabel 1 blyk dit dat manlike respondente die meeste met die Individualistiese oriëntasie geïdentifiseer het, en die minste met die Transendentalistiese. Daarenteen het vroulike respondente weer presies die teenoorgestelde neiging geopenbaar. Hulle het die meeste met die Transendentalistiese oriëntasie geïdentifiseer en die minste met die Individualistiese. 'n T-toets (v.l. Wimmer & Dominick, 1991: 410) het weliswaar dan ook bevestig dat mans en dames beduidend ten opsigte van hul keuse van 'n etiese oriëntasie verskil het ($T = 19,18$; v.g. = 417; $p < 0,01$). Dit blyk dus dat geslag 'n belangrike rol in die keuse van 'n etiese oriëntasie gespeel het.

Die rol van taaldifferensiasie in die samestelling van die vier etiese oriëntasies

Wat taaldifferensiasie betref, het 48,1% van die respondente Afrikaans en 51,9% Engels as hul moedertaal aangedui. Variansie-analise (vgl. Wimmer & Dominick, 1991: 241-242) het aangetoon dat daar 'n beduidende verskil by die etiese oriëntasies ten opsigte van taaldifferensiasie waameembaar was ($F = 49,91$; v.g. = 414; $p < 0,01$).

Tabel 1 : Geslagsdifferensiasie in die vier etiese oriëntasies

Oriëntasies	Manlik	Vroulik
Individualisties	56.0%	44.0%
Transendentalisties	40.9%	59.1%
Relativisties	48.2%	51.8%
Altruïsties	52.8%	47.2%

Hierdie verskille rakende taaldifferensiasie in die samestelling van die onderskeie etiese oriëntasies, kan soos volg uiteengesit word (kyk Tabel 2).

Dit blyk dat die Transendentalistiese oriëntasie die grootste aanhang onder Afrikaanse respondente geniet het, terwyl Engelse respondente daarenteen die grootste voorkeur aan die Altruïstiese oriëntasie verleen het. Dit blyk ook uit Tabel 2 dat die een taalgroepering se voorkeure rakende etiese oriëntasie as 'n omgekeerde spieëlbeeld van die ander se afkeure gesien kan word.

Hieruit kan afgelei word dat taal, as 'n relatiewe aanduider van kultuur (v.l. Chomsky, 1975), eweneens 'n belangrike rol in die keuse van 'n etiese oriëntasie gespeel het.

Bepaling van 'n rangorde van sensuurvoorkeure

Uit die respondente se beoordeling van stellings rakende die sensurering van bepaalde verskynsels in films kon ook 'n

rangorde van sensuurvoorkeure bepaal word. Hierdie rangorde sien soos volg daaruit (kyk Tabel 3).

Uit die betrokke tabel kan afgelei word dat die grootste sensitiviteit rondom religieus-verwante aangeleenthede in films bestaan. Soos reeds aangedui, het slegs 27,5% van die respondente aangetoon dat hulle die Transendentalistiese etiese oriëntasie aanhang. Daarenteen het 55,3% van die respondente die sensurering van godslastering, en 48,8% die sensurering van die ydelike gebruik van die benaminge van God voorgestaan. Hieruit kan afgelei word dat religieuse sensitiviteit klaarblyklik ook voorkom by respondente wat nie noodwendig uitsluitlik oor 'n religieuse (Transendentalistiese) etiese oriëntasie beskik nie. Dit is ook opvallend dat die uitbeelding van naaktheid, wat in die verlede so dikwels die spilpunt van sensuurdebate gevorm het, die laagste plek op die rangorde ingeneem het.

Verskille in die beoordeling van die effektheorieë

Tabel 2 : Taaldifferensiasie in die vier etiese oriëntasies

Oriëntasies	Afrikaans	Engels
Individualisties	25.6%	74.4%
Transendentalisties	87.8%	12.2%
Relativisties	43.2%	56.8%
Altruïsties	23.6%	76.4%

Variansie-analise, kruistabelle en Scheffé-ontledings het aangetoon dat respondente met 'n Transendentalistiese oriëntasie beduidend van dié met ander oriëntasies verskil het, aangesien hulle MEER GENEIG was om spesifiek rakende die effek van oudiovisuele erotiek, te oordeel dat:

- seksuele gedrag deur ontvangers aangeleer word deur die waarneming daarvan in films ($F = 9,57$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- film-erotiek 'n bepaalde massakultuur skep waarin bepaalde seksuele gedragspatrone en norme as algemeen geldend voorgelê word ($F = 13,00$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- seksuele prikkeling wat deur film-erotiek teweeggebring word, tot 'n gebrek aan selfbeheersing lei ($F = 12,49$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- voortdurende beelding in films een van die oorsake is waarom seksualiteit vandag soveel prominensie in die gemeenskap geniet ($F = 14,52$; v.g. = 414; $p < 0,001$).

Dit blyk dus dat aanhangers van die

Transendentalistiese oriëntasie beduidend MEER GENEIG was om bepaalde aspekte van die Observasie-, Kultiverings-, Hipodermiese en Agendastellings-teorie te onderskryf.

Primêre doelwitte

Algemene beoordeling van nie-pornografiese oudiovisuele erotiek

Variansie-analise en Scheffé-ontledings het aangetoon dat aanhangers van die Transendentalistiese oriëntasie beduidend van die ander oriëntasies verskil het deurdat hulle MEER GENEIG was om te oordeel dat hulle:

- deur naaktheid in films afgestoot word ($F = 33,89$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- seksualiteit as 'n private aangeleentheid beskou wat nie openlik in films verbeeld behoort te word nie ($F = 46,58$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- reken dat mense met 'n negatiewe ingesteldheid teenoor erotiek ander

Tabel 3 : Rangorde van sensuurvoorkeure in films

Verskynsel	% Respondente ten gunste van sensurering
Godslastering	55.3%
Ydelike gebruik van benaminge van God	48.8%
Kriminele seksuele gedrag	42.8%
Homoseksualiteit	32.6%
Lesbianisme	30.7%
Kru taalgebruik	19.4%
Seksuele aktiwiteite	11.0%
Naaktheid	7.7%

die geleentheid mag ontsê om dit wel te sien ($F = 10,99$; v.g. = 414; $p < 0,001$);

- verleë in 'n gemengde gehoor (mans/dames) voel wanneer hulle aan erotiek in films blootgestel word ($F = 10,88$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- dit as ongewens beskou om seksueel tydens blootstelling geprikkel te word ($F = 20,97$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- films met standpunte oor seksualiteit wat drasties van hulle s'n verskil, vermy ($F = 26,11$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- dit onaanvaarbaar vind indien hul meisies/kêrels gereeld na films met 'n erotiese strekking sou-kyk ($F = 38,55$; v.g. = 414; $p < 0,001$).

Dit wil voorkom asof aanhangers van die Transendentalistiese etiese oriën-

tasie oor die algemeen nie-pornografiese oudiovisuele erotiek en blootstelling daaraan in 'n minder positiewe lig beoordeel het.

Algemene beoordeling van sensuur

Aan die hand van variansie-analise en Scheffé-ontledings is vasgestel dat respondente wat aanhangers van die Transendentalistiese oriëntasie is, beduidend van die aanhangers van die ander etiese oriëntasies verskil het deurdat hulle MEER GENEIG was om te oordeel dat:

- dit die plig van die owerheid is om individue teen die moontlike effek van film-erotiek te beskerm ($F = 27,44$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- beheer aan die hand van die huidige Wet op Publikasies geensins te

streng is nie ($F = 38,63$; v.g. = 414; $p < 0,001$);

- volwassenes nie vrye toegang tot film-erotiek behoort te geniet nie ($F = 16,77$; v.g. = 414; $p < 0,001$);
- minderjariges (17 jaar en jonger) se toegang tot film-erotiek beperk behoort te word ($F = 10,82$; v.g. = 414; $p < 0,001$).

Lede van die Transendentalistiese oriëntasie het ook beduidend van die ander oriëntasies verskil deurdat hulle MEER GENEIG was om te oordeel dat kru taal ($F = 39,41$; v.g. = 414; $p = 0,001$); naaktheid ($F = 48,16$; v.g. = 414; $p < 0,001$); seksuele handeling (= $F = 47,29$; v.g. 414; $p < 0,001$); die ydelike gebruik van die naam van God ($F = 58,96$; v.g. = 414; $p < 0,001$); godslastering ($F = 44,99$; v.g. = 414; $p < 0,001$); homoseksuele handeling tussen mans ($F = 40,46$; v.g. = $p < 0,001$); lesbiese handeling ($F = 48,67$; v.g. = 414; $p < 0,001$); en kriminele seksuele gedrag, bv. kindermolestering, verkragting en bloedskanie ($F = 11,28$; v.g. = 414; $p < 0,001$), GEENSINS in films toegelaat moet word nie. Dit blyk dat aanhangers van die Transendentalistiese etiese oriëntasie oor die algemeen 'n meer positiewe beoordeling van sensuur en die toepassing daarvan aan die dag gelê het.

BESPREKING

Dit wil voorkom asof outeurs soos Malamuth & Billings (1984) en Bruwer (1985) gelyk gegee moet word dat etiese oriëntasie 'n belangrike rol speel by beoordelaars se algemene beoor-

deling van oudiovisuele erotiek en sensuur. In hierdie studie het dit geblyk dat die Transendentalistiese oriëntasie in die reël beduidend van die Individualistiese, Relativistiese en Altruïstiese oriëntasies verskil het.

Laasgenoemde drie oriëntasies het ook weer nie beduidend onderling van mekaar verskil nie. Dit wil dus voorkom dat 'n Transendentalistiese etiese oriëntasie 'n meer beduidende rol in beoordeling as enige van die ander oriëntasies gespeel het. Daar word gemeen dat 'n moontlike verklaring hiervoor in die prinsipiële vertrekpunte van die onderskeie oriëntasies gesoek moet word.

Die Individualistiese, Relativistiese en Altruïstiese oriëntasies se etiese vertrekpunte lê in die waameembare werklikheid (dit wil sê onderskeidelik in die individu self; situasionele veranderlikes; of medemenslike billikheid) en daarom word gereken dat daar relatiewe ooreenkoms in hul beoordeling was. Daarenteen vind die Transendentalistiese oriëntasie sy etiese vertrekpunt in 'n metafisiese werklikheid. Hierdie eie-soortige en onderskeidende prinsipiële vertrekpunt kan moontlik as verklaring vir beduidende verskille in beoordeling met die ander drie oriëntasies dien.

Daar word gemeen dat veral twee konsepte in die Christelike etiek (as dominante Transendentalistiese oriëntasie binne die respondentegroep) aanhangers van hierdie oriëntasie se beoordeling van oudiovisuele erotiek en sensuur beïnvloed het. Hier word ver-

wys na die konsepte van individuele "reinheid" en "verantwoordelikheid vir die medemens" (vlk. Heyns, 1982). Hierdie twee konsepte moet in verband gebring word met die gegewe dat die meeste aanhangers van die Transendentalistiese oriëntasie van die voorveronderstelling uitgaan dat oudiovisuele erotiek 'n kragtige effek op ontvangers uitoefen.

Die negatiewe beoordeling van spesifiek oudiovisuele erotiek by lede van die Transendentalistiese oriëntasie, hou waarskynlik verband met die vermelde etiese konsep van individuele "reinheid" en die gepaardgaande standpunt dat sodanige materiaal "...would have a negative effect on Christians' morals and would eventually lead them into sin" (Theron, 1989: 49).

Die reeds genoemde konsep van "verantwoordelikheid vir die medemens", gesien in die lig van die voorveronderstelling rakende die negatiewe effek van oudiovisuele erotiek, kan moontlik weer as verklaring vir aanhangers van die Transendentalistiese oriëntasie se positiewe beoordeling van sensuur dien. Volgens so 'n standpunt kan byvoorbeeld geredeneer word dat 'n "plig" op Christene rus om "swakkeres" teen die "gevaar" van oudiovisuele erotiek te "beskerm" (Aksie Morele Standaarde, ongedateer: 1-25).

Die empiriese bevindinge van hierdie studie word onderskryf deur die waarneming dat dit veral Transendentalisties (spesifiek Christelik) georiënteerde individue, groepe en instansies

is wat in die media en by wyse van openbare demonstrasies heftig kritiek uitspreek teen die afskaffing van die huidige Wet op Publikasies (1974) en die nuwe voorgestelde rigting wat sensuurbeheer-maatreëls en -wetgewing in Suid-Afrika inslaan. Waar hierdie studie op die beoordeling van nie-pomografiese materiaal gekonsentreer het, kan aangeneem word dat aanhangers van die Transendentalistiese etiese oriëntasie nog sterker standpunt teen pomografie as sulks, behoort in te neem.

SLOTSOM

Uit die bevindinge van hierdie studie blyk dit dat daar 'n beduidende verband tussen 'n Transendentalistiese etiese oriëntasie en die positiewe of negatiewe beoordeling van nie-pomografiese oudiovisuele erotiek en sensuur binne die respondentegroep bestaan het. Daarom behoort die kwessie van etiese oriëntasie deeglik deur navorsers in enige studie, wat fokus op ontvangers se beoordeling van (of ingesteldheid en houding teenoor) ander potensieel kontroversiële massamediaverskynsels, verreken te word.

BRONNELYS

AKSIE MORELE STANDAARDE (ongedateer) *As die Lig Rooi is: 'n Verhandelng*. Aksie Morele Standaarde: Pretoria, pp. 1-77.

BRUWER, J. 1985. Pomografie, Erotiek en Sensuur. *Comunicatio*,

- 11(2), pp. 3-22.
- CASSATA, M.B. & ASANTE M.K. 1979. *Mass Communication*. New York : Mcmillan.
- CHOMSKY, N. 1975. *Language and Culture*. New York: Pantheon.
- DAY, L. A. 1991. *Ethics in Mass Communication*. Belmont : Wadsworth.
- FINK, C.C. 1988. *Media Ethics*. New York : McGraw-Hill.
- FISHER, A.B. 1978. *Perspectives on Human Communication*. New York : Macmillan.
- HELLER, A. 1988. *General Ethics*. Oxford: Basil Blackwell.
- HEYNS, J.A. 1982. *Teologiese Etiek*. Pretoria: N.G. Kerk Boekhandel.
- KAINZ, H.P. 1988. *Ethics in Context*. Georgetown : University Press.
- MALAMUTH, N.M. & Billings, V. 1984. Why Pornography? Models of Functions and Effects. *Journal of Communication*, 34(3), pp. 117-129.
- MERRILL, J.C. 1974. *The Imperative of Freedom*. New York: Hastings House.
- PORNO-GOLF TREF SUID-AFRIKA. *Die Algemene Kerkbode*, 12 Mei 1995, p.1.
- SEVERIN, W.J. & TANKARD, J.W. 1988. *Communication Theories*. New York : Longman.
- SIDGEWICK, H. 1962. *The Methods of Ethics*. Chicago : University of Chicago Press.
- SMIT, J.H. 1985. *Etos en Etiek*. Bloemfontein : Patmos.
- SNARE, F. 1992. *The Nature of Moral Thinking*. New York : Routledge.
- SNELL, G.D. 1988. *Search for a Rational Ethic*. New York : Springer-Verlag.
- THERON, A. 1989. Child Pornography: Towards an Understanding of Its Dynamics and Its Effects on the Child Victim. In Vorster, W.S. (Ed.) *The Morality of Censorship*. Pretoria : Unisa.
- TITUS, H.H. & KEETON, M. 1976. *Ethics for Today*. New York : American Book Company.
- TRAINER, T. 1991. *The Nature of Morality*. Vermont : Gower.
- VAN DEVENTER, A. 1988. *Ontvangersreaksie op Erotiese Oudiovisuele Boodsappe: 'n Empiries-kommunikasiekundige Analise*. Ongepubliseerde magister-verhandeling, Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.
- VAN DEVENTER, A. 1989. Veranderlikes in die Subjektiewe Ervaring van

Oudiovisuele Erotika. *Communicatio*, 15(1), pp. 62-66.

VAN DEVENTER, A. 1994. *Die Beoordeling van Erotiese Oudiovisuele Boodskappe en Publikasiebeheer: 'n Kommunikasiekundige Onderzoek onder Jong Volwassenes*. Ongepubliseerde doktorsale proefskrif, Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.

WIMMER, R.D. & DOMINICK, J.R. 1991. *Mass Media Research*. Belmont: Wadsworth.